

ZONDAG 50.

Verklaring van de vierde bede.

Zoals God Zijn Wet in twee Tafels verdeeld heeft, waarvan de eerste handelt over de liefde en dienst van God, en de tweede over de liefde tot de naaste, zo heeft ook de Heem Christus zeer wijs het formulier des gebeds, dat Hij ons geleerd heeft, in twee delen verdeeld, waarvan het eerste de beden bevat, *die strekken tot Gods eer*, en het tweede deel de beden bevat, die onze nooddrift en de nooddrift van onze naaste betreffen. De beden die strekken tot verbreiding van Gods eer, worden, zoals billijk en behoorlijk is, het eerst voorgesteld, en dat zijn de drie eerste, die in de vorige Zondagsafdelingen verklaard zijn. Die strekken alzo tot Gods eer, dat de verbreiding ervan ook tevens strekt tot onze zaligheid.

Nu volgen de beden, *die onze eigen nooddrift* betreffen, en die zijn ook drie in getal. Zoals wij uit twee delen, namelijk ziel en lichaam bestaan, zo is onze nooddrift ook tweeledig, en ze betreft óf het onderhoud van het lichaam in dit leven, óf de zaligheid der ziel in het toekomstige leven. Men behoort wel eerst en vóór alle dingen bekommerd te zijn over de nooddrift der ziel, aangezien die veel waardevoller en kostbaarder is dan het lichaam, en ons aan haar zaligheid het allermeest gelegen is; waarom men eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid moet zoeken, Matth. 6 : 25 en 33; maar omgezien de nooddrift van het lichaam uitwendig is, en met uitwendige ogen meer gezien wordt, en wij als aardse mensen ze veel eerder gevoelen, ja ze ons, als kleingelovigen, meer moeite en zorg bereidt, daarom heeft de Heere Christus, om aan onze zwakheid in dit opzicht tegemoet te komen en ons deze onnutte zorg te ontnemen, vooraan en allereerst de bede geplaatst inzake de, nooddrift des lichaams, door ons eerst op de laagste trap van het betrouwen te stellen, om ons zo op te leiden tot een hogere trap des geloofs, door van het mindere tot het meerdere, voornaamste en bovenste op te klimmen. De bede wordt voorgesteld in de woorden: „*Geef ons heden ons dagelijks brood.*” Daarvan wordt in deze Zondag een verklaring gegeven, waarbij men weer op de twee volgende zaken heeft te letten:

1. Op de juiste betekenis van deze woorden, en
2. Wat wij daarmee bidden.

Vraag 125. Welke is de vierde bede?

Antwoord. Geef ons heden ons dagelijks brood. Dat is: wil ons met alle nooddrift des lichaams verzorgen ^{a)}, opdat wij daardoor belijden, dat Gij de enige Oorsprong van alle goed zijt ^{b)}, en dat noch onze zorg en arbeid, noch Uw gaven, zonder Uw zegen ons gedijen ^{c)}, en dat wij derhalve ons vertrouwen van alle schepselen aftrekken en op U alleen stellen ^{d)}.

- a) Ps. 104: 27v., id. 144: 15v, Gen. 28 : 20v., Spr. 30 : 8, Matth. 6: 25v.
b) Hand. 17 : 25 en 27v., id. 14 : 17, Rom. 11 : 36.
c) Ps. 37 : 16v., id. 127 : 1v., Deut. 8 : 3, Luk. 5 : 5v., 1 Kor. 15 58.
d) Ps. 37 : 3, id. 55 : 23 en id. 62 : 11.

Verklaring van Vraag 125

Lansbergen. Nadat wij in de Inleiding op dit gebed verklaard hebben, dat God onze

Vader is, en in de drie eerste beden hebben begeerd, dat wij onszelf als oprechte en gewillige kinderen jegens Hem mogen gedragen, door Zijn Naam te heiligen en ons aan Zijn Koninkrijk en wil te onderwerpen, bidden wij nu in de andere beden zeer gepast verder om die dingen, die onze eigen nuttigheid betreffen. Want er is niets behoorlijkers dan dat, wanneer wij onze kinderplicht hebben voldaan, ook God Zich als een Vader tot ons genegen toont. En zoals de Wet van God in twee delen verdeeld is, en ons het eerste deel onderwijst en beveelt inzake de rechte dienst, eer en plicht, die men aan God schuldig is, en het andere inzake de werken der liefde, die men aan de missie behoort te bewijzen, zo heeft de gebedsvorm vooral twee voorname doeleinden en opzichten, namelijk het ene, dat Christus ons daarmee heeft willen leren, om vaar alles te zoeken naar, en te bidden om die dingen, die eigenlijk de eer van God aangaan, en die nu in drie beden verklaard zijn; en het andere, dat Hij ais met dit voorschrift onderwezen heeft, wat ons betaamt te bidden tot ons bestwil, en tot nut van ons lichaam en van onze ziel, niet alleen hier in dit leven, maar ook ter zaligheid in het toekomstige leven.

Echter zo, dat ook de ere Gods ons oogmerk zijn moet, waarnaar alles gericht moet worden. En die dingen zullen verklaard worden in de drie laatste beden, en wel in deze volgorde (zoals het ambt van een rechtgeaard vader jegens zijn kinderen drieërlei is), namelijk: 1. Dat hij ze voorziet van die dingen, die hun voor dit leven nodig zijn. 2. Dat hij zich over hen ontfermt, wanneer zij gezondigd hebben, en 3. Dat hij ze door zijn kracht beschermt tegen de vijanden, en door zijn hulp onderhoudt. Zo heeft ook de Heere Christus gepast geboden, dat wij die dingen ordelijk van God zullen begeren; om daarmee te kennen te geven, dat ons niets ontbreken zal, als wij het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid van harte zoeken (Matth. 6 : 33).

Bastingius. De eerste plicht van onze Vader jegens ons wordt in de vierde bede in de volgende woorden voorgesteld: „Geef ons heden ons dagelijks brood”; welke bede vooropgesteld wordt, omdat het de eerste *plicht* van de vaders is, om hun kinderen te voeden.

In het antwoord van de Catechismus zijn twee dingen begrepen: 1. De summa of korte inhoud van deze bede. 2. Het drieërlei gebruik of nut der bede: Om de onuitputtelijke goedheid van God te kennen. Verder om onze nood en onmacht te kennen en te belijden. En tenslotte, om alleen een vast vertrouwen te stellen op de levende God, als de enige Fontein en Schenker van alle goederen. Daarbij dienen wij nu na te gaan:

1. Waaron deze bede aan de volgende voorafgaat.
2. Wat wij hier bidden, of wat onder het woord *brood* verstaan wordt.
3. Waaron wij bidden om *ons* brood.
4. Waaron wij bidden om het *dagelijks* brood.
5. Waaron wij bidden, dat het ons *heden* gegeven worde.
6. Welk gebruik of nut deze bede heeft.

1. Waaron deze bede aan de volgende voorafgaat.

Bezwaar. Hoe uitnemender de weldaden zijn, des te eerder ze ook moeten begeerd worden. De vergeving der zonden is een uitnemender weldaad, dan de gave van het brood. Dus behoort de vergeving der zonden ook, voor het brood, én begeerd én gebeden te worden.

Antwoord. Wij geven dat toe, als het gebed ingericht zou worden naar de orde der natuur en der dingen. Maar daar Christus onze zwakheid zag en die wilde tegemoet komen, heeft Hij deze bede van het brood a.h.w. in het midden gesteld, opdat wij die door de bede om de geestelijke dingen — als de bijzonderste goederen — zouden

beginnen en besluiten, en opdat de verkrijging van de lichamelijke goederen het vertrouwen op de geestelijke des te meer zou bevestigen.

Lansbergen. Niet, dat Hij het tijdelijke onderhoud van de buik zou willen stellen voor de zaligheid der ziel, maar Hij heft onze harten a.h.w. van de aarde omhoog naar de hemel, aangezien het niet gebeuren kan, dat onze hemelse Vader ons in geestelijke zaken *zou* kunnen vergeten, omdat Hij Zich zo mild toont bij het voeden van ons lichaam.

2. Wat wij hier bidden of wat wij onder het woord brood verstaan.

Wij bidden hier om alle lichamelijke goederen, die voor dit loven nodig zijn, zoals bijvoorbeeld voedsel, spijs, kleding, goede gezondheid, vrede in de samenleving, enz.; en ook om een zalig gebruik daarvan. Want het woord *brood* betekent in het Hebreeuws al die dingen, door een figuurlijke spreekwijze, die in de Schrift heel gewoon is, zoals in Gen. 3 : 19: „In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten”; Ps. 41 : 10: „Zelfs de man mijns vredes, op welken ik vertrouwde, die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij grotelijks verheven.” En daar wordt ook mede de bede om het *zalig gebruik* ingesloten, want anders is het brood geen brood, maar steen.

De redenen waarom Christus al die goederen onder het woord „brood” samengevat heeft, zijn: 1. Opdat Hij onze begeerten aan banden zou leggen, en ons leren zou, dat wij niets anders moeten begeren dan brood, d.w.z. alleen de dingen die nodig zijn om het loven te onderhouden, en om God en onze naaste in ons beroep, hetzij in het algemeen of in het bijzonder, te dienen. 2. Opdat Hij ons zou leren, dat wij niet alleen God bidden moeten om de nodige dingen, maar ook om een zalig gebruik ervan. Want wat baten ons die, als ze geen brood zijn, en ook geen brood, dat ons zalig is?

Welnu, die lichamelijke goederen zijn, en worden ons een *brood der zaligheid*:

1. Als wij die van God met zulk een gemoed begeren en ontvangen, en op zulk een wijze en tot dat doel, als God het eist, namelijk dat wij niet aan het geschapene blijven hangen, maar met een gelovig gemoed tot de Auteur en Schenker van alle goederen Zelf doordringen, d.w.z. dat wij door het geloof bidden en ontvangen.

2. Als wij ook bidden, of God in die verkregen dingen een kracht wil leggen, om onze lichamen te voeden en te onderhouden, d.w.z., als wij mét het brood ook om Gods zegen bidden. Want als Hij Zijn zegen niet geeft, is al onze zorg en arbeid tevergeefs, en zijn ons ook Gods gaven zelf óf niet nuttig, óf schadelijk; hetgeen wij leren kunnen uit die bedreiging, welke God in Lev. 26 : 26 uitspreekt: „Als Ik u den staf des broods zal gebroken hebben, dan zullen tien vrouwen uw brood in één oven bakken en zullen.

Lansbergen. 3. Opdat Hij ons eraan zou herinneren, dat wij ook met een dankbaar hart de sobere kost ontvangen moeten, die God ons in Zijn goedheid schenkt. Want aangezien wij alleen bidden om brood, is het billijk, als God ons dat gegeven heeft, dat wij daarmee tevreden zijn; aangezien zij zeer ondankbaar zijn, die, zoals de Israëlieten deden, ervan walgen en tegen God murmureren (Num. 11 : 4-6). Zo hebben wij dus te staan naar *Godzaligheid*, die, zoals de Apostel verklaart (1 Tim. 6 : 6), ware *vergenoeging* meebrengt; en moeten wij het voorbeeld van dezelfde Apostel navolgen, die geleerd had „vergenoegd te zijn met hetgeen ik ben. En ik weet vernederd te worden, ik weet ook overvloed te hebben; alleszins en in alles ben ik onderwezen, beide verzadigd te zijn en honger te lijden, beide overvloed te hebben en gebrek te lijden. Ik vermag alle dingen door Christus, Die mij kracht geeft” (Fil. 3 : 11-13).

Daaruit blijkt nu, wat wij bedoelen, als wij om brood bidden, namelijk: 1. Geen grote rijkdommen, maar slechts de nodige dingen.

Lansbergen. En dat heeft vroeger de aartsvader Jakob gedaan, die op zijn vlucht naar

Mesopotamië, van de Heere alleen gebeden heeft om brood om te eten, en om kleren om aan te trekken (Gen. 28 : 20). Zo heeft ook Agur, de zoon van Jaké, tot God gebeden (Spr. 30 : 7-9), zeggende: „Twee dingen heb ik van U begeerd, onthoud ze mij niet, aler ik sterf: IJdelheid en leugentaal doe verre van mij; armoede of rijkdom geef mij niet, voed mij met het brood van mijn bescheiden deel, opdat ik zat zijnde, U dan niet verloochene en zegge: Wie is de HEERE? Of dat ik verarmd zijnde, dan niet stele en den Naam mijns Gods lastere.”

2. Dat die dingen ons tot brood mogen zijn, d.w.z. door de zegen Gods ons ter zaligheid mogen strekken. Want zonder Gods zegen is het brood geen brood, maar wordt het veranderd in steen en venijn; zodat het of niet voedt, of ons schadelijk is. Want Hij. Die brood geeft, zodat het in een steen veranderd wordt, Die geeft een steen en geen brood. Zodanig zijn de goederen der goddelozen, die zij óf van God ontvangen óf roven. Want ze zijn hun niet alleen niet zalig maar worden ook tot hun verderf veranderd.

3. *Waarom wij bidden om ons brood.*

Christus gebiedt dat wij bidden zullen om *ons* brood; niet, dat het door enig recht het onze zou zijn, maar:

1. Omdat het van God is, en het door Gods gave het onze wordt, wanneer Hij ons dat geeft.

2. Omdat wij het nodig hebben tot ons levensonderhoud.

3. Omdat het ons bescheiden deel van de spijs is, dat God ons beloofd heeft, en dat wij van Hem bidden moeten, en waarmee wij tevreden moeten zijn. En daartoe vermaant ons de Apostel, als hij zegt (1 Tim. 6 : 6-8): „De Godzaligheid is een groot gewin met vergenoeging. Want wij hebben niets in de wereld gebracht; het is openbaar dat wij ook niet kunnen iets daaruit dragen; maar als wij voedsel en deksel hebben, wij zullen daarmee vergenoegd zijn.” Want als een wijs Huisvader verordent en deelt God aan een ieder zijn bescheiden deel van de goederen uit, en Hij wil, dat wij dat steeds van Hem begeren zullen en Hem daarom bidden.

4. Omdat dat brood niet van iemand anders moet zijn, maar het onze, d.w.z. gewonnen, niet door verkeerde middelen en diefstal, met verongelijking van anderen, maar door geoorloofde, eerbare en door God verordende middelen; d.w.z. gewonnen door onze arbeid en wettige middelen, waardoor de hand des Heeren ons dat a.h.w. uit de hemel toereikt, Gen. 3 : 9: „In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten”; 2 Thess. 3 : 10: „Zo iemand niet wil werken, dat hij ook niet ete”; Ef. 4 : 28: „Die gestolen heeft, stele niet meer, maar arbeide liever, werkende dat goed is met de handen, opdat hij hebbe mede te delen dengene die nood heeft.” Dat leert ook de Apostel, wanneer hij de gelovigen vermaant (2 Thess. 3 : 12): „Dat zij met stilheid werkende, hun eigen brood eten.” Zo verdoemen dus, wanneer zij deze bode uitspreken, allen zichzelf, die totaal niets doen en onbehoorlijk leven; en eveneens degenen, die niet tevreden zijn met hun eigen brood, maar naar het „brood van een ander” verlangen (Hab. 2 : 6-9); zoals bijvoorbeeld de dieven, rovers, woekeraars, en allen die niet wachten op de zegen des Heeren, maar het goed van hun naaste pakken, of hem niet betalen wat zij hem schuldig zijn; over welke mensen een jammerlijk oordeel zal gaan, zoals de Schrift zegt (Jak. 5 : 1-4), Want aangezien zij hun handen verder hebben uitgestrekt dan hun gebeden, zullen zij niet alleen door Gods mond, maar ook door zichzelf verdoemd worden.

5. Opdat wij dat mogen gebruiken, genieten en „eten niet een goede consciëntie” en niet dankzegging, als ons eigen goed. Want God wil, dat de Godzaligen ervan verzekerd zijn, dat Hij hun, aan wie Hij die goederen gegeven heeft, ook de macht

geeft om ze te genieten; en Hij wil niet, dat zij Zijn goederen als rovers zullen misbruiken, maar vrij en onder dankzegging

Lansbergen. 6. Opdat wij daardoor zouden vermaand worden, daar ons niet geleerd is te bidden: Geef mij mijn brood, maar: Geef ons *ons brood*, dat wij het brood, dat wij rechtvaardig, door onze inspanning, van God verkregen hebben, niet alleen (zelf) mogen eten, maar dat wij dat ook aan de armen moeten uitdelen. Want God vermaant ons door de profeet (Jos. 58 : 7), dat wij de hongerigen ons brood moeten meedelen, en de arme verdrevene in huis brengen; dat, als wij een naakte zien, wij hem dekken, en dat wij ons voor ons vlees niet verbergen. En de Apostel leert (Et 4 : 18), dat dit het doel van ons werk zijn moet, dat wij niet alleen onze eigen nooddrift mogen hebben, maar dat wij ze ook mogen hebben om mee te delen aan hen, die nood hebben. Daar worden weer die mensen bestraft, die van alles grote overvloed hebben, en de hongerigen vergeten, zoals die *rijke dwaas*, van wie wij in het Evangelie (Luk. 16 : 19) lezen, dat hij, toen hij alle dagen vrolijk en prachtig leefde, niet op de arme Lazarus acht sloeg, die daar voor zijn poort, vol zweren, neerlag. Want als zij alleen voor zichzelf houden, wat zij in het algemeen van God hebben gebeden, dan zijn ze dieven en ontrouwe rentmeesters, die de Heere ook uit hun eigen mond oordelen zal.

4. *Waarom wij bidden om het dagelijks brood.*

Het brood dat wij van God begeren zullen, noemt Christus het *dagelijks* brood. Het woord „epiousios”, dat niet „dagelijks” vertaald wordt, legt Christus Zelf uit in Luk. 11 4, als Hij er de woorden „to katte' hèmèran” aan toevoegt, d.w.z. hetgeen ons alle dagen, van dag tot dag nodig is. Zij dwalen dus, die dat woord niet „het bovenwezenlijke” vertaald hebben. Want het woord „epiousios” komt niet van „epi” en „ousia”, dat dan toch nog maar “toe-wezenlijk” zou kunnen betekenen, d.w.z. dat genoegzaam en nodig is voor het onderhoud van ons wezen. Maar het komt van „epiènai”, d.w.z. achtervolgen; zodat „emousies artos” niets anders is, dan het brood, dat ons gedurig en bij continuatie, of “bij vervolg”, d.w.z. van dag tot dag nodig is; hetgeen o.a. de zeer beroemde Josephus Scaliger voortreffelijk heeft opgemerkt. Dat woord gebruikt de Heere Jezus:

1. Opdat Hij ons zou bevelen, om ijverig te bidden zonder ophouden. Want Hij wil, dat wij dagelijks zullen bidden, zoveel ons van dag tot dag nodig is, opdat het geloof door het bidden geoefend wordt, en wij zéker vertrouwen zouden, dat God ons steeds, ja dagelijks tot aan het einde van het leven, alles geven zal wat ons nodig is.

2. Opdat Hij onze mateloze begeerten op die manier zou beteugelen, en *ons* zou leren om in Gods wil ons gerust te stellen; dat wij begeren, dat ons gegeven worde niet wat, en niet hoeveel ons belieft, maar wat en hoeveel het Gade behaagt, en zoveel Hij weet dat ons nodig en zalig is. Want wij branden veelal van een veel te grote begeerte naar die vergankelijke dingen, en daarbij komen nog andere verkeerdheden.

Lansbergen. Want wanneer wij van alles overvloed hebben, dan verdoen wij gewoonlijk Gods gaven op een pracht lievende manier, met wellusten, lekkernijen, pracht en praal en dergelijke overdaad. Daarom breidelt de Heere die verkeerde en ongebonden lust, en wil Hij, dat wij om niet meer zullen bidden, dan ons dagelijks nodig is; in dat vertrouwen, dat onze hemelse Vader zoals Hij ons vandaag gevoed heeft, zo ook ons op de dag van morgen niet verlaten zal. Dat vertrouwen en die gehoorzaamheid eist Hij van ons, Matth. 6 : 32: „Uw hemelse Vader weet, dat gij al deze dingen behoeft”; Ps. 34 : 11: „De jonge leeuwen lijden armoede en hongeren, maar die den HEERE zoeken, hebben geen gebrek aan enig goed”, namelijk dat hun nuttig en zalig is.

Lansbergen. Dus doen zij, die niet met hun dagelijks brood tevreden zijn, maar door

die ongebonden lust naar oneindig veel dingen verlangen, en toch deze bede tot God richten, niets anders dan met God de spot drijven. Want zij bidden om hetgeen zij niet begeren. De betekenis van die woorden „Geef ons ons dagelijks brood” is dus: Geef ons zoveel brood, als ons dagelijks genoeg is; of: *Geef ons dagelijks zoveel dingen die voor dit leven nodig zijn, als een ieder onzer in zijn roeping, om U en de naaste te dienen, nodig is.*

Deze bede is zeer noodzakelijk. Want aangezien het vocht waardoor ons leven onderhouden wordt, door de natuurlijke warmte elke dag verteerd wordt, moet het door dagelijks voedsel weer verkwikt worden, opdat ons leven daarmee niet worde weggenomen. En daarom is onze ellende zo groot, dat als God ons niet dagelijks onderhield en voedde, wij van honger zouden moeten vergaan. Want welk een overvloed aan alle mogelijke dingen wij ook zouden mogen hebben, zelfs wanneer onze schuren en kelders vol zijn, dan moeten wij toch steeds bidden om het dagelijks brood; omdat men dat steeds moet vasthouden, dat al ons goed van geen enkel nut is, als het niet door Gods zegen vruchtbaar gemaakt wordt. En hetgeen wij zelfs al in onze handen hebben, is het onze niet, dan voor zover ons een deel en het gebruik daarvan, van uur tot uur wordt toegestaan. Daarom is deze bede en mildheid van God voor de rijken even nodig als voor de armen. Want hoewel hun schuren en kelders vol zijn, zouden zij toch ledig en verdroogd neerzitten, tenzij zij door Zijn genade hun brood mochten genieten.

5. *Waarom wij bidden, of het dagelijks brood ons heden gegeven worde.*

Christus voegt hier het woordje *heden* bij. Allereerst, opdat Hij ons wantrouwen en onze gierigheid zou wegnemen, en ons van die beide gebreken zou aftrekken. Vervolgens, opdat wij, als wij alleen van God afhangen zoals gisteren, ook heden, morgen, ja altijd van Zijn hand de behoeften voor dit leven verwachten, in de wetenschap dat ze ons door God uit de hemel gegeven worden, en dat ze, tenzij de zegen des Heeren erbij komt, niet door de werklust en ijver van onze handen verkregen worden, en ons ook nuttig zijn. Ten derde, opdat de beoefening des geloofs en der gebeden steeds gedurig door ons gepleegd zou worden. Want zolang men „heden” zegt, zolang moet men ook bidden: „Geef ons heden ons dagelijks brood”, zoals de Apostel (1 Thess. 5 : 17) gebiedt: „Bidt zonder ophouden.”

6. *Welk gebruik of nut deze bede heeft.*

Lansbergen. De nuttigheid van deze bede wordt in de Catechismus op drie manieren aangewezen:

1. *Opdat wij daaraan bekennen, dat God de Oorsprong van alle goeds is.* Want Hij Die het hele menselijke geslacht dagelijks alles wat tot dit leven nodig is verleent, Die behoort stellig als de Auteur en Fontein van alle goeds gehouden en erkend te worden. Dat doet God dagelijks en zeer mild, zoals door deze bede geleerd wordt, en de gehele Schrift overvloedig getuigt, Ps. 104: 27v.: „Zij alle wachten op U, dat Gij hen hun spijs geeft te zijner tijd. Geeft Gij ze hun, zij vergaderen ze; doet Gij Uw hand open, zij worden met goed verzadigd”; Hand. 14: 17: „Hoewel Hij (n.l. God) nochtans Zichzelf niet onbetuigd gelaten heeft, goeddoende van den hemel, ons regen en vruchtbare tijden gevende, vervullende onze harten niet spijs en vrolijkheid.” Met dezelfde reden bewijst David, dat God een Fontein is van alle goeds, Ps. 36 : 7-10: „HEERE, Gij behoudt mensen en beesten. Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! Dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen. Zij worden dronken van de vettigheid Uws huizes; en Gij drenkt hen uit de beek Uwer wellusten. Want bij U is de fontein des levens; in Uw licht zien wij het licht.” Hij

bedoelt niet die woorden, dat hij daarom God als een Fontein van alle goeds erkent, omdat Hij alle levende wezens, en vooral de mensenkinderen de spijs, nooddrift en levensvermaak geeft.

2. Opdat wij zouden belijden, *dat noch onze zorg, noch onze arbeid, noch Gods gaven zonder Zijn zegen ons gedijen.* Want als onze zorg en arbeid, zonder Gods zegen, iets vermocht, dan zou het niet nodig zijn niet onze gebeden tot hem onze toevlucht te nemen. Maar aangezien de nood ook de allerrijksten dwingt, om Gods hulp en zegen te begeren, daarom is het zekerder dan zeker, dat al onze zorg en arbeid zonder Gods zegen onnut en tevergeefs is. Dat verklaart de profeet, Ps. 127: 1v.: „Zo de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan; zo de HEERE de stad niet bewaart, tevergeefs waakt de wachter. Het is tevergeefs, dat gijlieden vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood der smarten; het is alzo, dat Hij het Zijn beminde als in den slaap geeft.” En daarmee geeft hij te kennen, dat zowel algemene als bijzondere bedieningen alle samen van Gods zegen afhankelijk zijn. En aangezien God de mensen tot landbouwarbeid veroordeeld heeft (Gen. 3 : 17): wat kan hij hier bereiken, als Gods zegen daar niet bij komt? De Apostel betuigt dat, als hij schrijft (1 Kor. 3 : 7): „Zo is dan noch hij die plant iets, noch hij die natmaakt, maar God Die den wasdom geeft.” Bovendien zijn ook Gods gaven zonder Zijn zegen ons onnut en schadelijk. Want waarom zouden de rijken God dagelijks het dagelijkse brood, dat zij in overvloed hebben, behoeven af te bedden, als dat hun niet — zonder Gods zegen — ongelukkig en schadelijk was? Dat is het, wat de Heere in Zijn Wet (Lev. 26 : 26) onderwijst, als Hij zegt: „Als Ik u den stat des broods zal gebroken hebben, dan zullen tien vrouwen uw brood in één oven bakken en zullen uw brood bij het gewicht wedergeven; en gij zult eten, maar niet verzadigd worden.” Daaronder verstaat hij, dat als Hij het brood de kracht ontnemt om te voeden, daarvan geen voedsel voor ons lichaam komen zal. En daaronder valt ook de tekst (Deut. 8 : 3): „dat de mens niet alleen van het brood leeft, maar dat de mens leeft van alles wat uit des HEEREN mond uitgaat.”

En dat is de tweede nuttigheid van deze bede, die ons herinnert aan onze ellendige staat, nl. tot hoe schone goden ons de satan gemaakt heeft, toen hij onze eerste voorouders heeft wijsgemaakt, dat zij aan God gelijk zouden zijn, indien zij in strijd met Zijn bevel, zouden eten van de vrucht van de verboden boom. Daarom moeten wij, als wij denken aan onze huidige ellendestaat, steeds voor verdacht houden al hetgeen hij ons voorhoudt.

3. De derde nuttigheid van deze bede is: *Opdat wij ons vertrouwen van alle schepselen zouden aftrekken en op God alleen stellen.* Aangezien God de Fontein van alle goeds en onze staat zo ellendig is, dat noch door onszelf noch door enig ander schepsel onze nood verholpen kan worden volgt daaruit, dat wij God van harte moeten bidden, of Hij ons, door de kracht van Zijn Geest, wil versterken, dat wij ons vertrouwen van alle schepselen kunnen aftrekken, en het op Hem alleen stellen. Want waarom zouden wij van onszelf blijven afhankelijk? Aangezien onze nood noch door onze zorg noch door onze arbeid kan verholpen worden? En waarom zouden wij ons vertrouwen van God aftrekken? Aangezien Hij de Fontein van alle goed is en alle gaven die wij van Hem ontvangen hebben, zonder Zijn zegen, ons ongelukkig en schadelijk zijn. En daarom beveelt de Apostel (I Tim. 6 : 17) de rijken: „Beveel den rijken in deze tegenwoordige wereld, dat zij niet hoogmoedig zijn, noch hun hoop stelden op de ongestadigheid des rijkdoms, maar op den levenden God, Die ons alle dingen rijkelijk verleent om te genieten.” Zo ook de apostel Petrus (1 Pets. 5 : 6v.): „Vernedert u dan onder de

krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge te Zijner tijd. Werpt al uw bekommernis op Hem, want Hij zorgt voor u." En David (in Ps. 55 : 23): "Werp uw zorg op den HEERE, en Hij zal u onderhouden; Hij zal in eeuwigheid niet toelaten, dat de rechtvaardige wankele. Dus is het onze plicht, om op grond van de dagelijkse mildheid van onze hemelse Vader te erkennen, dat Hij de Fontein van alle goeds is; en ook, dat onze ellende zo groot is, dat als Hij ons niet dagelijks onderhield en voedde, en ons door Zijn zegen Zijn gaven nuttig en zalig maakte, wij ten enenmale van honger zouden moeten vergaan. Alleen al de waarneming daarvan behoort in ons alle vertrouwen op onszelf en op alle schepselen te doen verzaken, om het op de levende God te stellen, opdat wij hiernamaals, aan de Tafel van onze Heere Jezus Christus, mogen gevoed worden met die hemelse spijs der gelukzalige onsterfelijkheid.

Over het bidden om aardse goederen.

Aangezien er gezegd is, dat onder het brood alle lichamelijke goederen verstaan worden, zo kunnen hier ook daarover de volgende vragen gesteld worden:

1. Of men God ook moet en mag bidden om lichamelijke goederen, en zo ja, waarom.
2. Hoe men daarom bidden moet.
3. Of men ook om rijkdom bidden mag.
4. Of men ook voor de volgende dag wat opzij mag leggen.

1. Of men God ook mag bidden om lichamelijke goederen, en zo ja, waarom.

De lichamelijke goederen mogen, evengoed als de geestelijke, van God begeerd en gebeden worden.

1. Omdat God dat Zelf nadrukkelijk geboden heeft; hetgeen ons voldoende behoorde te zijn, ook al was er geen andere oorzaak. Want wij hebben daarvan een algemeen en ook een bijzonder gebod. Een algemeen gebod, wanneer Christus zegt: Bidt en u zal gegeven worden, Matth. 7 : 7; en een bijzonder gebod, wanneer Hij hier gebiedt, dat wij om het dagelijks brood zullen bidden.

Bezwaar. Christus zegt (Matth. 6 : 25 en 33): „Zijt niet bezorgd voor uw leven, wat gij eten en wat gij drinken zult. Al deze dingen zullen u toegeworpen wouden.” Dus is het niet nodig te bidden om lichamelijke dingen.

Antwoord. Christus verbiedt hier niet zorg te dragen in zijn beroep, noch te arbeiden of te bidden, maar Hij verbiedt een *wantrouwende zorg*. En dat is de betekenis van deze Zijn woorden: Opdat gij God niet wantrouwt, alsof Hij u niet geven zou, wat ge nodig hebt; en opdat ge ook niet zoudt denken, dat die dingen u hij toeval toekomen, moet ge eerst zorgen voor hetgeen tot het Koninkrijk van God en de zaligheid van uw ziel behoort, en dan zullen alle andere dingen toegeworpen worden, namelijk wanneer gij in uw beroep ijverig werkt en ge tot God bidt.

2. Omdat God ons de lichamelijke goederen beloofd heeft. Want God heeft beloofd, dat Hij ons alles zal geven, wat ons voor dit leven nodig is. En Hij heeft het ook daarom beloofd, opdat wij erom bidden en dan onbekommerd zouden zijn, echter niet op een vleeselijke, maar op een geestelijke wijze. *Want uw hemelse Vader weet, dat gij al deze dingen behoeft*, Matth. 6 : 32.

3. Omdat Gods eer dat eist, namelijk, opdat wij door het gebed Gods voorzienigheid erkennen en belijden, vooral jegens de Kerk. Want God wil, dat aan Han die lof toegekend wordt, dat Hij een Fontein is van alle goederen, opdat wij niet denken, dal ons de aardse goederen bij toeval zouden toekomen.

4. Omdat het bidden en verwachten van die goederen een oefening betekent, van het

vertrouwen op de belofte der genade, der aanroeping en der hoop. Want wij kunnen zelfs niet de allergeeringste aardse goederen van God bidden en verwachten, als wij niet stellig geloven, dat wij door God in genade aangenomen zijn, en als wij niet verzekerd zijn van Zijn goede wil jegens ons, en van de geestelijke goederen. De goddelozen ontvangen ook wel aardse goederen, hoewel tot hun verderf. Maar de goederen die ter zaligheid strekken, belooft en geeft God uitsluitend aan de Godzaligen als tekenen van Zijn Vaderlijke goedgunstigheid.

5. Omdat onze eigen nooddrift eist, dat wij ons leven op aarde onderhouden, en de wil van God doen mogen; hetgeen wij zonder het dagelijks brood niet doen kunnen, Ps. 115: 17v.

6. Om onze vertroosting, opdat wij weten mogen, dat de Kerk op aarde steeds onderhouden zal worden. Want God zal haar steeds verhoren, en het dagelijks brood aan haar geven, zoals Hij beloofd heeft.

2. *Hoe men om aardse goederen bidden moet.*

De aardse goederen moeten evengoed als de andere goederen, die in het Evangelie beloofd zijn, ah volgt begeerd worden:

1. Met een vertrouwen op de belofte der genade, of met een waar geloof (Marc. 13 : 44). Want anders worden de gebeden niet verhoord, en zijn ons de ontvangen weldaden niet zalig.

2. Niet tot overdaad en pracht (Jak. 4 : 3), maar tot dat doel, dat wij God en onze naaste mogen dienen, en wij het leven van ons en van de onzen eerbaar onderhouden. Want wie ze zo nat begeert, die ontvangt geen zalige goederen. Want hoewel zij ontvangen hetgeen waarom zij bidden, toch worden zij niet echt verhoord, omdat de goederen die zij ontvangen, hun niet zalig zijn.

3. Onder voorwaarde „als het Gods wil is”, om ons die goederen te geven; zo het Hem belieft, en in zover Hij weet, dat die dingen waarom wij bidden, zullen strekken tot Zijn eer en ons welzijn (2 Sam. 7 : 29). Want God heeft de geestelijke goederen op een andere wijze beloofd dan de aardse.

De *geestelijke goederen* heeft Hij volkomen beloofd, d.w.z. in het algemeen én in het bijzonder, zonder er enige conditie bij te doen, Lukas 11 : 13: „Hoeveel te meer zal de hemelse Vader den Heiligen Geest geven dengenen die Hem bidden?” Daarom wil Hij ook, dat wij die goederen volkomen zullen begeren, en geeft Hij ze ook zonder enige uitzondering aan allen, die erom bidden, n.l. de vergeving der zonden, de gerechtigheid, het geloof, de Heilige Geest en het eeuwige leven. De reden daarvan is, dat die goederen ons volkomen en geheel en al nuttig zijn, ja zelfs nodig zijn tot de zaligheid; en wij kunnen niet dwalen, als wij daarom bidden. Want God heeft Zelf in dezen de wijze om te bidden beraamd.

De *aardse goederen* heeft Hij alleen in het algemeen beloofd, en Hij heeft in Zijn Woord niet speciaal uitgedrukt, welke, hoedanige en hoeveel aardse goederen Hij ons geven wil, maar uitsluitend, dat Hij ons al die goederen wil geven, die tot verbreiding van Zijn eer en tot zaligheid van een ieder zullen strekken. Daarom moeten wij om die goederen bidden, niet eenvoudig, zoals om de geestelijke, maar onder deze voorwaarde: „Als die goederen tot Gods eer en tot onze zaligheid strekken zullen.” Of: „Als het Gods wil is”; zoals de melaatse om zijn gezondheid bad, Matth. 8 : 2: „Heere, indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen.”

De reden daarvan is tweeledig: 1. Omdat wij menigmaal dwalen in de aardse goederen, zonder te weten, wat wij bidden, of wat ons nuttig is. Want wij bidden dikwijls om schadelijke en onnutte dingen. Maar God weet het allerbest, wat tot Zijn eer en tot onze zaligheid dient. 2. Opdat wij zouden leren tevreden te zijn met wat wij

van God ontvangen hebben, en onze wil steeds aan Zijn Raad onderwerpende, onze gehoorzaamheid jegens Hem mogen tonen. En zo is het bidden om de aardse goederen onder conditie, een oefening van ons geloof en van onze onderdanigheid.

3. Of het ook geoorloofd is om rijkdom te bidden.

Deze en de volgende vraag volgen uit de woorden van deze bede. Want aangezien ons geboden wordt, dat wij alleen zullen bidden om het „dagelijks brood”, en wel „heden”, schijnt het niet geoorloofd te zijn om óf om rijkdom te bidden, óf iets opzij te leggen en voor een andere tijd te sparen. Maar rijkdom wordt in meer dan één betekenis opgevat. Epicurus zei, dat rijkdom een armoede was, die gericht is naar de natuurwet; welke definitie zeer juist is. Want volgens die definitie behoren alleen voor echt rijk gehouden te worden, die zoveel hebben, als hun nodig is tot hun levensonderhoud, en die daarmee tevreden leven; en vooral, als er een Godzalig gemoed bij komt. Want zo spreekt de Apostel (1 Tim. 6 : 6): „De Godzaligheid is een groot gewin niet vergenoeging.” Als men in die zin het woord *rijkdom* neemt, namelijk voor de dingen die tot onderhoud van de natuur nodig zijn, dan is het niet alleen geoorloofd, maar ook nodig om God te bidden om rijkdom. De reden is: Omdat wij God bidden moeten om het dagelijks brood, d.w.z. om alle dingen, die tot onderhoud der natuur nodig zijn. Maar het gewone volk verstaat onder rijkdom een overvloed boven hetgeen ons nodig is; zoals Crassus, bijgenaamd „de rijke”, van mening was, dat niemand behoorde rijk te heten, dan die gedurende een jaar een heel leger op eigen kosten kon te eten geven. In die zin mag men niet bidden om rijkdom. Want dan zouden wij niet bidden om ons dagelijks brood. En Agur zegt, uit naam van alle Godzaligen, Spr. 30 : 8: „Armoede of rijkdom geef mij niet.” En daartoe behoort ook wat Paulus zegt in 1 Tim. 6 : 9: „Die rijk willen worden, vallen in verzoeking en in den strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen wegzinken in verderf en ondergang.” En Christus noemt die rijkdom *doornen*, die men niet, zonder gevaar te lopen gekwetst te worden, kan aanraken en ter hand nemen, Matth. 13 : 22.

Maar als God ons wat meer geeft dan wij nodig hebben, dan moet dat niet direct weggeworpen, maar opzij gelegd en bewaard worden, om in nood te gebruiken. Want Christus gebiedt (Joh. 6 : 12), dat men de overgebleven brokken zou vergaderen. En wij hebben een zeer schoon voorbeeld in Jozef (Gen. 41 : 46), die op Gods vermaning alle mogelijke voorraden graan aangelegd en bewaard heeft voor de jaren van schaarste, die komen zouden. Bastingius. En toen de Apostelen op grond van Agabus' voorzegging door de Geest, begrepen hadden dat er een erg dure tijd over de gehele aarde komen zou, zoals ook onder keizer Claudius het geval was, hebben zij daartegen voorraad opgeslagen door geld in te zamelen, dat zij later ter ondersteuning van de armen zouden besteden en gebruiken (Hand. 11: 28vv. Ook leest men van de Godzalige zorgvuldigheid van de wijze vrouw in Spr. 31 : 10.

Dus dient men op dit punt erop toe te zien:

1. Dat men geen vertrouwen op de rijkdom stelt, zoals in Ps. 62 : 11 geschreven staak „Als het vermogen overvloedig aanwast, zet er het hart niet op.”
2. Dat men ze niet door overdaad of op andere manieren misbruike (Luk. 21 : 34).
3. Dat men bedenke, dat wij geen heren en eigenaars van de goederen zijn, maar uitsluitend uitdelers en rentmeesters van God, Die ons bevolen heeft de rijkdom goed te besteden, en ons de taak der bediening heeft opgelegd, ja, Die ons op Zijn tijd rekenschap van onze bediening zal vragen (Luk. 16 : 1-12).

4. Of het geoorloofd is, om iets opzij te leggen voor de dag van morgen.

Het is geoorloofd om wat te sparen en opzij te leggen voor de komende tijd, zoals Christus in Joh. 6 : 12 beveelt: „Vergadert de overgeschoten brokken.” Want spaarzaamheid is een deugd, die daarin bestaat, dat de goederen die ons eigendom zijn, bewaard en nuttig besteed worden, zodat men alle onnodige kosten; overdaad en verkwisting van Gods gaven vermijdt en schuwt. Ook leert de Apostel, dat het de taak der ouders is, om iets voor hun kinderen te vergaderen, 2 Kor. 12 : 14: „De kinderen moeten niet schatten vergaderen voor de ouders, maar de ouders voor de kinderen.” Daarbij dient men echter op drie dingen te letten:

1. Dat men opzij legge hetgeen rechtvaardig door een geoorloofde en eerlijke arbeid gewonnen werd.
2. Dat men daarop geen vertrouwen stelt.
3. Dat het besteed worde tot een wettig en nuttig gebruik, zowel voor onszelf als voor anderen, nl. tot een eerbaar onderhoud van ons leven, gezin en vrienden; tot instandhouding van de Kerk en van het gemenebest, en tenslotte tot bijstand en onderhoud van de armen en van de behoeftige broeders. Daartoe dient hetgeen David zegt in Ps. 62 : 11: „Vertrouwt niet op onderdrukking noch op roverij; wordt niet ijdel, als het vermogen overvloedig aanwast, zet er het hart niet op”; en hetgeen Paulus vermaant in Ef. 4 : 28: „Die gestolen heeft, stek niet meer, maar arbeide liever, werkende dat goed is met de handen, opdat hij hebbe mede te delen dengenen, die nood heeft.”

Tegen de vierde bede worden de volgende bezwaren ingebracht.

Bezwaar 1. Wat van ons is, daar behoeft men niet om te bidden. Het dagelijks brood is van ons. Want wij zeggen: „Geef ons ons dagelijks brood.” Dus is het niet nodig, om God erom te bidden.

Antwoord. Het woord „onze” heeft meer dan één betekenis. Want het duidt aan: óf een zaak, die ons eigendom en in onze macht is, en om zo'n zaak behoeft men niet te bidden; óf een zaak, die de onze wordt, omdat ze ons door God gegeven, of door bidden van God verkregen wordt, zoals tevoren uiteengezet is.

Bezwaar 2. Voor hetgeen niet door arbeid, maar door bidden verkregen wordt behoeft men niet te werken. Het dagelijks brood wordt door bidden verkregen, maar niet door werken. Dus behoeft men niet te werken, maar slechts te bidden.

Antwoord. Voor hetgeen op geen enkele manier door werken verkregen wordt behoeft men niet te werken. Maar hoewel ons werk niet nodig is, om de aardse goederen te krijgen, als de voornaamste en gehele oorzaak daarvan is het toch nodig, als een middel, dat God verordend heeft, waardoor Hij ons die geeft; zoals er geschreven staat (Gen. 3 : 17): „Met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens”, en (2 Thess. 3 : 10): „Zo iemand niet wil werken, dat hij ook niet ete.” God geeft alle dingen om niet, maar niet zonder arbeid en gebeden, zoals men veelal zegt God geeft alle dingen, maar geen ossen bij de hoornen.” En Hesiodus zegt zeer juist:

Dit is der goden eeuw'ge wet,

Voor deugd zo is het zweet gezet.

Bezwaar 3. Christus gebiedt, dat wij zullen bidden om het dagelijks brood, en wel: „heden.” Dus is het niet geoorloofd om iets opzij te leggen voor morgen. Hoe laat zich dan verstaan, wat de Apostel zegt (2 Kor. 12 : 14): „De ouders moeten voor de kinderen schatten vergaderen”?

Antwoord. Christus gebiedt, dat wij zullen bidden om het dagelijks brood, en wel: heden; d.w.z. zoveel ons dagelijks nodig is, vandaag, morgen en voortaan, zolang wij loven. Maar Hij gebiedt in geen geval, dat we niet zullen werken voor de dag van morgen, of dat wij de geschonken goederen, die voor de dag van morgen volstaan

zouden, zullen wegwerpen, maar dat wij tevreden zullen zijn met de aanwezige dingen, zonder enig wantrouwen, gierigheid, onrechtvaardige winst en ongehoorzaamheid; en dat wij geen vertrouwen op de goederen zullen stellen, maar God dagelijks moeten bidden om de nodige dingen, van Hem alleen zullen afhangen en Hem niet voorschrijven wat Hij ons geven zal.

Aanhoudend bezwaar. Er staat geschreven in Matth. 6 : 34: „Zijt dan niet bezorgd tegen den morgen.” Dus is het totaal ongeoorloofd om aan de dag van morgen te denken.

Antwoord. Dat volgt daar niet uit. Want Christus wil daar zeggen: „Zijt niet bezorgd”, namelijk „met *wantrouwen*”, alsof God u morgen niets geven zal, of ook niet met een voornemen om morgen niet te bidden. Maar Hij verbiedt hier niet, om bezorgd te zijn met arbeiden en gebeden.